

Низький рівень – у молодшого школяра елементарно-фрагментарне естетичне сприйняття, відсутність образних узагальнень та асоціацій, він погано сприймає художні твори, не може дати адекватної естетичної оцінки, не здатен аргументовано довести свої естетичні уподобання. До самостійного розвитку ставиться пасивно, участі в художньо-творчій діяльності класу та школи не бере. Під час оцінки твору образотворчого мистецтва спирається здебільшого на емоційні враження. Простежується ситуативна, нестійка, не завжди самостійна творча активність, яка виявляється лише під впливом здебільшого зовнішніх, випадкових ситуативних чинників. Учень частково розуміє суть базових категорій; естетичні знання та рівень усвідомлення важливості розуміння, їх суті та вміння застосовувати їх на практиці з користю для суспільства досить поверхові. Низький рівень зацікавленості в освітньому процесі, який ґрунтується на позитивному ставленні до процесу отримання естетичних знань та позитивних емоцій від процесу спілкування з діячами культури та мистецтв.

За даними отриманими в ході анкетування, опитування, спостереження та за результатами аналізу художньо-творчих робіт нами було зафіксовано 22% високо рівня, 45% - середнього і 33 % низького рівня сформованості художньо-естетичного смаку молодших школярів.

Отже, за результатами констатувального експерименту можна зробити такі висновки:

1. Переважна більшість молодших школярів не вміє читати зміст та оцінювати естетичну сторону художніх творів образотворчого мистецтва, аналізують лише поверхневу інформацію. У дітей виникають труднощі щодо висловлення власного ставлення до картини, майже зовсім відсутнє вміння милуватися твором мистецтва.

2. Молодші школярі не надають важливості естетичній стороні під час створення власної картини (досить часто і неодноразово використовують гумку, надають перевагу відкритому кольору на площі всієї кольорової плями і т.д.).

3. Переважна більшість батьків розуміють потребу у розвитку художньо-естетичних смаків своєї дитини і готові для цього віддавати своїх дітей в позашкільні заклади освіти.

4. Кожен третій вчитель початкових класів не готовий на належному рівні здійснювати художньо-естетичне виховання як на уроках образотворчого мистецтва, так і в позакласній діяльності учнів.

Література

1. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / за ред. Л. М. Масол. Х : Ранок, 2006. 256 с.
2. Тодосієнко Н. Л., Казьмірчук Н. С., Мальов С. В. Шляхи формування естетичного сприймання молодших школярів засобами українського фольклору. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наук. праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. Вип. 51. С. 43-47.

373.2:[78:394.3]

О. Нечипорук,

здобувач ступеня вищої освіти «магістрант»

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

O. Nechiporuk,

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

**ОРГАНІЗАЦІЯ МУЗИЧНО -ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ**

**ORGANIZATION OF MUSICAL AND PLAY ACTIVITIES OF SENIOR PRESCHOOL
AGE CHILDREN AS A MEANS OF FORMING THE FOUNDATIONS OF ARTISTIC CULTURE**

Анотація. В статті розглядаються питання організація музично-ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку як засіб формування основ художньої культури. Досліджуються педагогічні умови використання музично-ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку з метою формування основ художньої культури. Автор статті вважає, що використання системи розроблених музично-дидактичних ігор, які характеризуються барвистістю і образністю дидактичного матеріалу, зробить позитивний вплив на цілісне сприйняття музичних творів.

Annotation. The article considers the organization of musical and play activities of senior preschool age children as a means of forming the foundations of artistic culture. The pedagogical conditions of using musical and game activity of children of senior preschool age for the purpose of formation of bases of art culture are investigated. The author of the article believes that the use of a system of developed musical-didactic games, which are characterized by colorful and imaginative didactic material, will have a positive impact on the holistic perception of musical works.

Ключові слова: старший дошкільний вік, музично-ігрова діяльність, музичні ігри, естетичний інтерес.

Keywords: senior preschool age, music-playing activity, game music, aesthetic interest

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими завданнями. Естетична і художня культура – найважливіші складові духовного обличчя особистості. Від їх наявності та ступеня розвитку в людині залежить його інтелігентність, творча спрямованість устремлінь і діяльності, особлива натхненність відносин до світу і інших людей. Без розвинутої здатності до естетичного відчуження, переживання людство навряд чи змогло реалізувати себе в настільки різнобічно багатому і прекрасному світі культури. Однак їх формування є результатом цілеспрямованого впливу, тобто естетичного виховання.

Найбільш найсприятливіший у цьому контексті є старший дошкільний вік, коли збагачується емоційно-чуттєва сфера дитини, формується її естетичне ставлення до життя, розвивається сприймання й розуміння прекрасного в мистецтві, природі, взаєминах людей. Власне у старшого дошкільника більш зрілими стають форми моральних, естетичних та пізнавальних почуттів.

Особливого ціннісного змісту набуває формування основ художньої культури у педагогічному процесі закладу дошкільної освіти. Звідси завдання вихователів – використовувати музично-ігрову діяльність для формування художньо-естетичної компетентності старших дошкільників.

Аналіз останніх наукових публікацій. Протягом усієї історії людства гра привертала до себе увагу визначних мислителів (Я. Коменський, Дж. Локк, Й. Песталоцці, Ф. Фребель, Ф. Шіллер та ін.). Зарубіжна педагогіка, психологія, культурологія (В. Акслайн, Ф. Бонтейдайт, В. Вундт, К. Гросс, К. Левін, Д. Мід, М. Монтесорі, Д. Селлі, Г. Спенсер, З. Фрейд, Й. Гейзінга) приділяють значну увагу дослідженням соціально-психологічного ролі та культурно-функціонального значення гри. Наукові дослідження гри як методу навчання і виховання знаходимо у спадщині П. Блонського, В. Верховинця, П. Каптерева, Я. Корчака, А. Макаренка, С. Русової, В. Сороки-Росинського, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Глибоке розуміння ігрової діяльності започатковане у працях відомих вітчизняних психологів Л. Виготського, О. Запорожця, В. Зінковського, Д. Ельконіна, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, Б. Теплова. Активні дослідження природи гри та можливості її використання у навчально-виховному процесі початкової школи зустрічаються в сучасних працях таких науковців як Н. Бібік, В. Бондар, І. Гудзик, Н. Кудикіна, Н. Підгорна, О. Савченко, Г. Тарасенко, В. Тіменко та ін; розвитку музикальності, певних музичних здібностей у дітей за допомогою різних засобів – ігор, танців, хороводів, вправ, етюдів та відповідного репертуару (С. І. Науменко, С. Д. Руднева, К. В. Тарасова та інші

Мета статті. Дослідити педагогічні умови використання музично-ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку з метою формування основ художньої культури у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Гра – це своєрідна пізнавальна діяльність дитини соціально-культурного характеру, яка дозволяє їй привласнювати соціально-культурний досвід рідного народу

і людства; гра має багатовекторний вплив на дитину, вона пов'язана з фізичним розвитком, удосконаленням психічної сфери, вихованням і навчанням, підготовкою підростаючого покоління до майбутньої трудової діяльності тощо; універсальність, всеосяжність гри сприяє гармонійному розвитку дитини. Ігрова діяльність є природним способом адаптації до умов дошкільного життя.

Педагогічне керівництво ігровою діяльністю – це спосіб досягнення мети навчально-виховного процесу шляхом цілеспрямованого застосування системи педагогічних прийомів, адекватних особливостям конкретної гри та спрямованих на гармонізацію взаємодії в системі вихователь – дитина через задоволення актуальних потреб дитини і реалізацію її особистісного потенціалу. За таких умов ігрова діяльність реалізується як педагогічний метод [6, с.213].

Умілий вихователь завжди знайде місце у власній виховній палітрі для низки музичних ігор. Лише тоді вихователь зможе необхідно збагатити прийоми навчально-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку на засадах природовідповідності, з урахуванням наступності змісту, методів, форм музично-естетичного виховання старших дошкільників.

Головною метою музичних ігор – розвинути загальну та художню культуру дитини, сформувані її духовно-емоційну сферу. Використання гри допоможе урізноманітнити музичну діяльність дітей, сприятиме пробудженню любові до творів музичного мистецтва, що зробить процес навчання і виховання радісним і цікавим.

Музично-ігрова діяльність – це освітньо-виховний феномен, структурно і фундаментально підпорядкований мотиваційно-цільовим, змістовим, процесуально-організаційним завданням особистісного розвитку дитини; це засіб употужнення соціалізації дитини у процесі доцільного її включення в добровільну, художньо спрямовану, полікультурно оснащену колективну взаємодію [6, с. 213].

Музичні ігри завжди містять в собі розвиток дій, в яких сполучаються елементи цікавості, змагання з сенсорними завданнями. Мета ігрових дій полягає в тому, щоб допомогти дитині почути, розрізнити деякі властивості музичних звуків, а саме: їх висоту, силу, тривалість, тембр. Ігрові правила і дії, що систематично проводяться під час музично-дидактичних ігор допомагають планомірно і систематично розвивати музичний слух, виробляють уміння не просто слухати музичні твори, а й вслуховуватись в них, розрізняти зміну регістру, динаміки, ритму в одному творі. Крім того, музично-дидактичні вправи та ігри, особливо з використанням настільно-друкованого матеріалу, дозволяють дітям самостійно працювати в засвоєнні способів сенсорних дій [6, с. 214].

Під час проведення гри ми враховували:

- Тривалість гри (серії ігор).
- Залучення всіх дітей класу.
- Розподіл функцій, ролей.

Наведемо приклади гри, які ми використовували в старшій дошкільній групі.

«Упізнай листочки одного дерева»

Дидактична спрямованість – закріплення вивчених дітьми віршів та пісень, формування в дошкільників умінь аналізувати мистецькі твори й визначати їх настрій.

Розвивальні та виховні цілі – активізація уваги, спостережливості, забезпечення усвідомлення сприйняття мистецьких творів, виховання емоційної культури дітей.

Ігровий реквізит – плакати із зображенням дерев, фоторепродукції двох пір року, роздаткові картки у формі листочків, берези і дуба.

Хід гри: педагог розпочинає гру з цікавої, емоційно насиченої вступної бесіди: *«Сьогодні ми помандруємо до казкового лісу, де всі дерева весело розмовляють і колишать листочками. «А як сьогодні яскраво світить сонечко!» – промовляє тополя. «І пташки так дзвінко співають!» – говорить клен. «А вітерець-пустунець так ніжно колише наші листочки!» – сказала вільха.*

– Подивіться, діти, лише береза і дуб стоять засмученими. Як ви гадаєте, чому сумно? Злий чарівник забрав всі листочки берези і дуба. Допоможемо їм?»

Педагог об'єднує дітей у дві групи і дає однакову кількість зелених листочків берези та жовтогарячих листочків дуба – над зображенням берези розміщує фоторепродукцію літа над зображенням дуба – осені.

Умови гри: уважно слухати пропоновані фрагменти віршів та музичних творів, продовжити рядки віршів та заспівати фрагмент пісні, розрізнити осінній та літній настрій, причепити відповідний листочок на плакат.

*На леваду я пішла б,
Ціла купа там кульбаб:
Ніби сонечка малі
Посідали на землі.
(Н. Забіла Кульбаба»)
Сонце світить, шепче листя,
На полянці я один.
Під кущем, в траві росистій,
Хто дзвенить: дзінь–дзінь?
(Муз. М.Красєва, Сл. Н.Френкель «Конвалія»)
Дивна квіточка ромашка
–В ній живуть зима і літо:
В середині сонце світить,
А пелюстки не зігріти. (Н. Становська «Ромашка»)
Вже настала осінь, промайнуло літо,
На полях і в гаї стало сумовито.
(Муз. Д. Васильєва–Бугая, Сл. А. Плещеева «Осінь»)*

Вирости музичну ромашку

Дидактична спрямованість – набуття (закріплення) дітьми уявлень про висоту звуку.

Розвивальні та виховні цілі – активізація уваги, спостережливості, розширення музичної, слухової пам'яті, виховання слухацької культури, формування ініціативності, поглиблення вміння встановлювати причинно–наслідкові зв'язки.

Ігровий реквізит – плакати із зображенням маленької та великої ромашки, фоторепродукції квіткової галявини, картки у формі краплин дощу.

Хід гри: педагог розміщує на планшеті зображення маленької ромашки і розповідає казочку: «На зеленій галявині жила собі маленька ромашка

*Біля річки, на лужку,
У косинці–білосніжці
Зігрів я квітоньку таку.
Ясним оком жовтуватим
Посміхалася мені.
Я хотів її зірвати,
Бджола сказала – «Ні!»
(Марія Познанська «Ромашка»)*

Навкруги, а тільки чула. Педагог голосом або за допомогою аудіозапису пропонує дітям різні звуки (гуркіт машин, потяга, спів пташок, голос корів, котів тощо), а діти розповідають ромашці кого вони «впізнали». Наша Ромашка так мріє підрости й побачити все це самій, сказати «привіт» деревам, хмаринкам, пташкам...

– А що ж потрібно, щоб мрія квіточки здійснилась? Дійсно, водичка, дощик».

Ми підводили дітей до думки, що дощик повинен бути маленьким, щоб не знищити квіточку, й створює асоціації (високі ноти – це теплий, дзвінкий дощик, а низькі – це гроза з важкими краплями) із паралельною грою на фортепіано.

Умови гри: дітям роздаються картки у формі краплин дощу. Далі педагог пропонує уважно слухати музику й, коли буде дзвінкий дощик (високі ноти), причепити краплинку над маленькою квітчкою, а коли буде гроза – утворити за допомогою рук «дах» над головою. У кінці гри педагог прикріплює на місці маленької ромашки зображення великої квіточки.

*Виросла на лузі Ромашка маленька.
Очі – золотенькі, а вії – біленькі!*

Завдяки елементам розваги, музично-ігрова діяльність розв'язує цілий комплекс педагогічних завдань: створення комфортного середовища на тлі невимушеного спілкування вихователя і вихованців; забезпечення вільного вияву дитячих емоцій; формування культури та виразності мовлення; посилення зв'язку пантоміміки з образним мисленням. Видовище завжди викликає в дітей радість, а казковість образів посилює привабливість гри, створює ілюзію реальності.

Театралізований підхід до музично-ігрової діяльності дітей значно розширює можливості естетико-виховного впливу на свідомість вихованців. Поєднуючи слово, спів і рух, діти виражають власні почуття набагато яскравіше, ніж у традиційно-вербальній формі. Якщо ж діти стануть співтворцями сюжету, музики і тексту, то інтерес до такої гри значно посилиться, що уможливить бажаний розвивально-виховний ефект.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, вихователі повинні враховувати педагогічні умови формування естетичного інтересу в ігровій діяльності, розвитку музичного сприймання дітей в ході проведення музично-дидактичних ігор. Найперша з них – етапність. Кожен етап відзначається певними завданнями, змістом, організаційними формами та методами, прийомами роботи, для яких характерні естетичні поняття, судження, навички.

Перший етап – зацікавленість.

Другий – формування естетичного інтересу, поява допитливості.

Третій – побудова сюжету, композиції.

Наступною умовою формування музичного сприймання дошкільників є використання фольклору в грі. Важливою умовою є використання різних видів художньої діяльності у грі. Раннє заглиблення у тонкощі якогось одного виду художньої майстерності обмежує естетичний розвиток дитини. Саме тому виховання інтересу до мистецтва передбачає широкий загальнорозвиваючий характер. Вплив на органи почуття комплексом фарб, звуків, словесних інтонацій викликає у дітей багатогранні відчуття. Комплексний вплив мистецтва створює кількість варіантів і способів естетичного впливу на дітей, є важливим фактором художньо-творчого розвитку особистості дітей старшого дошкільного віку.

Ще однією умовою успішної організації ігрової діяльності дітей є моделювання творчої діяльності. Старші дошкільники, граючись, входять в роль творця: поета, музиканта, художника, проникаючись тими почуттями і емоціями, які необхідні для створення того чи іншого образу.

Література

1. Ватаманюк Г. П. Формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності: автореф. дис. . канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Франка. Одеса, 2014. 20 с.
2. Макарова Л. Ігрові проблемно-практичні ситуації. *Дошкільне виховання*. 2011. №1. С. 9-11
3. Нестерович Б. І. Музична гра – шестирічка. *Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: навчально-методичний посібник.. Київ: Слово, 2010. С. 284-30.
4. Рогальська Н. В. Розвиток надбань української народної етнопедагогіки та їх використання в сучасному дошкільному закладі. Київ: Міленіум, 2005. 124 с.
5. Створення умов для розкриття творчого потенціалу кожної дитини. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2007. №7. С.54–77.
6. Тодосієнко Н. Музично-ігрова діяльність як засіб формування естетичного сприймання у дітей дошкільного віку: збірник наукових праць. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 3-5 квітня 2013 р.). Вінниця: Нілан ЛТД, 2013. Вип. 2. С. 212-218.
7. Фантазії вихователя: ігри-драматизації; театралізована діяльність. *Дитячий садок*. 2014. № 35-36.
8. Шуть М. Музичні ігри як засіб розвитку творчих здатностей дитини. *Дитячий садок*. 2016. №25-26. С.20–23.